

KOMPETENČNÍ PROFIL UČITELE ANGLICKÉHO JAZYKA

Prof. PhDr. Vladimíra Spilková, CSc.
Doc. PaedDr. Monika Černá, Ph.D.
Mgr. Irena Reimannová, Ph.D.

Katedra anglistiky a amerikanistiky
Fakulta filozofická
Univerzita Pardubice

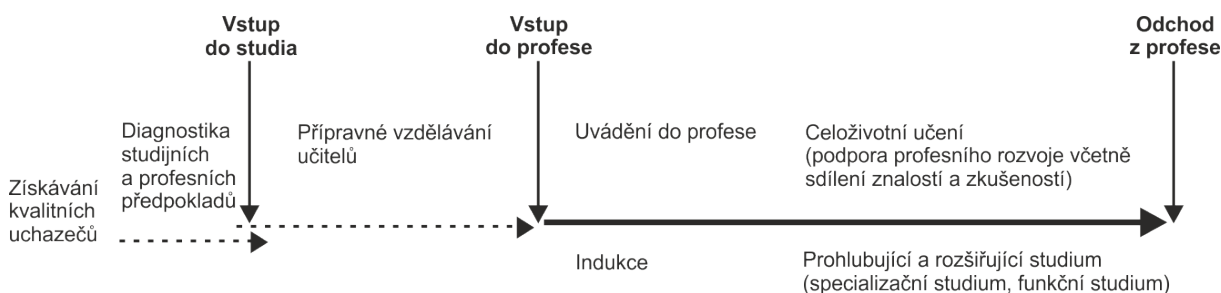
UNIVERZITA
PARDUBICE
FAKULTA
FILOZOFICKÁ

KOMPETENČNÍ PROFIL UČITELE ANGLICKÉHO JAZYKA

Východiska, cíle, obsah a způsoby práce s Kompetenčním profilem učitele

1. Východiska

Reflexivní model přípravy učitelů na FF UPCE vychází z pojetí tzv. *profesionalizačního kontinua* (Kontinuum profesního rozvoje učitelů, Stuchlíková & Janík, 2017). Tento model rozlišuje čtyři vzájemně se podmiňující etapy stávání se a bytí učitelem: (1) získávání zájemců o učitelství, (2) přípravné učitelské vzdělávání, (3) uvádění do profese, (4) další vzdělávání a profesní rozvoj učitelů.

Přípravné vzdělávání je důležitou fází v procesu celoživotního profesního rozvoje učitelů, jehož cílem je vybavit studenty učitelství profesními kompetencemi potřebnými pro úspěšný vstup do učitelské profese. **Kompetenční profil učitele** vymezuje rámec profesních kompetencí, které jsou klíčové pro kvalitní vykonávání profese. Tyto kompetence jsou chápány jako soubor profesních znalostí, dovedností, postojů, hodnot a osobnostních vlastností.

2. Cíle

Kompetenční profil učitele je důležitým nástrojem, mapou, orientující studenty učitelství i učitele v praxi na cestě celoživotního profesního růstu. Jeho hlavním **cílem v přípravě budoucích učitelů** je podporovat u studentů schopnost systematické reflexe své výuky v rámci pedagogických praxí a sebereflexe v roli učitele. Poskytuje nástroj k **sebehodnocení** v oblasti klíčových profesních kompetencí a podporuje tak studenty učitelství v autoregulaci vlastního profesního růstu.

Důležitým cílem je také **podpora spolupráce** a synergie ve směřování přípravy učitelů mezi jejími klíčovými aktéry – **studenty, vzdělavateli učitelů a mentory**, kteří provázejí studenty v rámci reflektované praxe a podporují je v jejich profesním růstu. Jde o podporu **sdíleného**

porozumění tomu, jak je chápána kvalita výuky a kvalita profesních činností učitele, co je klíčovým cílem vzdělávání budoucích učitelů a k jakému výstupu příprava na profesi směřuje.

Záměrem je také propojit: (1) komplexní **sebehodnocení** studenta a **externí hodnocení** (mentory a vzdělavateli učitelů na fakultě), (2) **formativní hodnocení** (v průběhu studia) se **sumativním** (v závěru studia, kdy je kompetenční profil součástí profesního portfolia, které student prezentuje v rámci státních závěrečných zkoušek).

3. Obsah

Kompetenční profil učitele anglického jazyka (dále AJ) vznikl v těsné vazbě na Rámec profesních kvalit učitele¹, který je výstupem národního projektu MŠMT Cesta ke kvalitě (2009–2011) a od svého vzniku vešel do povědomí odborné veřejnosti. Na rozdíl od něho vymezuje Kompetenční profil učitele AJ nejen pedagogicko-psychologické kompetence, ale zohledňuje i **oborová a oborově didaktická specifika výuky cizích jazyků**. Charakterizuje práci **vynikajícího učitele AJ** na základní a střední škole. Je koncipován jako **meta**, ke které směřuje jak student učitelství, tak i začínající a zkušený učitel v rámci svého celoživotního profesního rozvoje.

Kompetenční profil učitele je vyjádřen v podobě **profesních činností** v sedmi ucelených oblastech práce učitele: (1) Plánování výuky, (2) Komunikace a vytváření prostředí pro učení, (3) Řízení učebních procesů, (4) Hodnocení žáků, (5) Reflexe výuky, (6) Kontext výuky, (7) Profesní rozvoj.

V přípravném vzdělávání učitelů jsou **jádrem** sebehodnocení a hodnocení profesních činností studenta učitelství oblasti, které se týkají **přípravy, realizace a reflexe výuky** (tedy oblastí 1-5), neboť zde poskytuje studijní program i systém praxí nejvíce příležitostí k rozvoji potřebných kompetencí. Ve zbývajících dvou oblastech (Kontext výuky a Profesní rozvoj) jsou možnosti k získávání zkušeností limitovány, ale přesto se snažíme o budování kvalitních základů pro další rozvoj po nástupu do praxe pod vedením uvádějících učitelů.

Zásadním předpokladem kvality profesních činností učitele je jeho **jednání v souladu s etickými principy učitelské profese** (Tomková et al., 2012). To znamená, že učitel:

- dodržuje lidská práva. Nediskriminuje žáky, jejich rodiče nebo své kolegy. Dokáže pozitivně pracovat s odlišnostmi pramenícími z původu, vyznání a pohlaví;
- používá závazné právní normy platné pro svou profesi;
- jedná v souladu s ochranou osobních údajů žáků, jejich rodin i svých kolegů;
- řídí se etickými hodnotami altruistického chování (respekt a úcta k člověku, empatie, pomoc slabšímu, sounáležitost apod.);
- do třídy vnáší demokratické principy jednání, komunikace a soužití;
- je ochoten a schopen vysvětlit a zdůvodnit svá rozhodnutí vztahující se k učení a výchově žáků.

¹ Tomková, A., Spilková, V., Pišová, M., Mazáčová, N., Krčmářová, T., Kostková, K., & Kargerová, J. (2012). *Rámec profesních kvalit učitele. Hodnotící a sebehodnotící arch*. Praha: Národní ústav pro vzdělávání.

Kvalitu profesních činností učitele ovlivňují také **postoje** k profesi, ochota se vzdělávat, zaujetí pro práci se žáky a míra energie do ní vkládané. Důležité je také přesvědčení učitele, že všichni žáci mohou být za určitých podmínek úspěšní a že jim dokáže k naplnění jejich možností a dosažení úspěchu účinně pomoci. V neposlední řadě má zásadní vliv na práci učitele přijetí (spolu)odpovědnosti za výsledky svého působení na žáky z hlediska rozvoje jejich znalosti a dovednosti v anglickém jazyce, jejich vnitřní motivace k učení i z hlediska kultivace dalších stránek jejich osobnosti.

Důležitým předpokladem kvality profesních činností učitele je rovněž **nezbytná úroveň jeho profesních znalostí**.

S oporou o Shulmanovu poznatkovou bázi učitelství² zahrnujeme do profesní znalostní základny učitele zejména:

- pedagogické znalosti (se zvláštním důrazem na řízení a organizaci procesů vyučování);
- znalost vyučovaného oboru;
- didaktickou znalost obsahu, specifické propojení oboru, pedagogiky (didaktiky) i psychologie;
- znalost kurikula s ohledem na klíčové kurikulární dokumenty;
- znalost cílů, účelů a hodnot výchovy a vzdělávání i jejich filozofických a historických východisek;
- znalost vzdělávacího prostředí (v užším i širším slova smyslu);
- znalosti žáků a jejich charakteristik (pedagogicko-psychologické znalosti);
- znalost sebe sama.

4. Způsoby práce

Kompetenční profil učitele AJ je využíván v průběhu bakalářského studia a systematicky se s ním pracuje v **průběhu celého magisterského studia** učitelství v několika předmětech – především v rámci obecné a oborové didaktiky a reflektivních seminářů ke všem typům praxí (zejména v průběhu klinické praxe v podobě tzv. klinických dní).

Před klinickou praxí v Mgr. studiu (v průběhu jednoho semestru – každý týden 1 den na praxi ve škole, v průběhu dalšího semestru 3 dny v každém týdnu ve škole) provádějí studenti vstupní autodiagnostiku svých dovedností a písemně ji zaznamenají do formuláře **Kompetenční profil učitele**. Po skončení praxe provedou a zaznamenají **komplexní sebehodnocení**. Na jeho základě formulují **osobní rozvojový cíl**, konkrétní úkol pro další profesní rozvoj. Své hodnocení přidá **mentor** a také ho písemně zaznamená do evaluačního formuláře. Sebehodnocení studenta a hodnocení mentorem je doplněno **zpětnou vazbou vzdělavatele učitelů** na základě video analýzy části hodiny studenta učitelství. Diskuze nad sebehodnocením a hodnocením kvality profesních činností v průběhu praxe je součástí zápočtových a zkuškových kolokvií k uzavření několika kurzů.

---

² Shulman, L. S. (1987). Knowledge and teaching: Foundations of the new reform. Harvard Educational, 57(1), s. 1–22.

V závěru magisterského studia předkládá student **profesní portfolio**, jehož prezentace je **jádrem státní závěrečné zkoušky z učitelské způsobilosti**. **Kompetenční profil učitele AJ** je jeho důležitou součástí. Slouží jako doklad o dosažené úrovni profesních kompetencí absolventa včetně formulování **profesní výzvy pro další profesní rozvoj** po nástupu do praxe.

KOMPETENČNÍ PROFIL UČITELE ANGLICKÉHO JAZYKA

Jméno studenta/studentky: _____

1. PLÁNOVÁNÍ VÝUKY

Student/studentka:

- Plánuje výuku systematicky vzhledem k cílům stanoveným v kurikulárních dokumentech a vzhledem k individuálním možnostem a potřebám žáků, zohledňuje zejména jejich věk, kognitivní zralost, úroveň komunikační kompetence a speciální vzdělávací potřeby. V přípravách uvádí adekvátní očekávané výstupy dle ŠVP a dle třídního plánu učitelky vzhledem k aktuálním cílům vyučovací jednotky.
- K naplnění vzdělávacích cílů a podle charakteru učiva volí vhodné metody a organizaci výuky, vybírá smysluplný obsah a promýšlí návaznost, komplexnost a provázanost učiva, tj. s ohledem na cíl vhodně vybírá a řadí učební úlohy zaměřené na jazykové prostředky a řečové dovednosti.
- Při plánování diferencuje nároky na žáky, rozsah učiva, metody a organizaci výuky. V přípravě lze rozpoznat, že plánuje pro různé typy žáků, např. plánuje navíc specifické činnosti pro jednoho či více konkrétních žáků ve třídě.
- Plánuje, z čeho a jak učitel a žáci poznají, že dosáhli stanovených cílů, např. výsledný produkt (prezentace nových poznatků, test, ...) nebo závěrečnou reflexi.
- Při plánování předvídá různé situace, které mohou při výuce nastat, provádí didaktickou analýzu učiva, např. předvídá možné způsoby řešení úkolů žáky, „chyby“, které při porozumění učivu mohou žáci udělat, písemně formuluje otázky, které mohou žáky posunout v porozumění učivu.

A jiné...

Sebehodnocení studenta/studentky, argumenty, způsoby dalšího rozvoje (lze odkazovat na konkrétní materiály, např. přípravy a videozáznamy hodin včetně jejich reflexe).

Využijte k sebehodnocení také škálu: většinou dařilo – dařilo, ale... – spíše nedařilo.

2. KOMUNIKACE A VYTVÁŘENÍ PROSTŘEDÍ PRO UČENÍ

2.1 Komunikativní dovednosti

Student/studentka:

- Při výuce používá anglický jazyk srozumitelný pro žáky, případně spisovnou češtinu.
- Vhodně využívá prostředky neverbální komunikace (např. dobrý oční kontakt, úsměv, přátelskou, vstřícnou gestikulaci, respekt k zóně osobního prostoru).
- Dává dostatečný komunikační prostor všem žákům (snaží se o vyváženou interakci s jednotlivými žáky), povzbuzuje je k vlastní produkci v anglickém jazyce a vytváří příležitosti pro vzájemnou komunikaci žáků.
- S ohledem na žáky klade odpovídající typy otázek, včetně otevřených, které aktivizují vyšší úroveň myšlení a vyžadují souvislejší mluvní projev žáka. Poskytuje dostatek času na přemýšlení a odpověď. Povzbuzuje žáky ke kladení otázek a oceňuje chuť se ptát.

2.2 Rozvíjení pozitivního sociálního klimatu třídy

Student/studentka:

- Vytváří prostředí vzájemné úcty a respektu.
- Zvládá kázeň ve třídě, která je chápána jako dodržování dohodnutého řádu a pravidel soužití a chování ve třídě. Adekvátně reaguje na projevy rušivého chování a zajišťuje jejich minimální výskyt. Při řešení nekázně jedná s žáky s respektem a úctou.
- Do výuky zařazuje takové činnosti a strategie, které napomáhají rozvíjet spolupráci, pozitivní vztahy ve třídě a pomoci začlenit se žákům izolovaným, odmítaným třídou apod.

2.3 Příprava podnětného materiálního prostředí

Student/studentka:

- Přizpůsobuje uspořádání třídy plánovaným činnostem, např. při skupinové práci žáci sedí tváří v tvář, při diskusi žáci sedí v kruhu.

A jiné...

Sebehodnocení studenta/studentky, argumenty, způsoby dalšího rozvoje (lze odkazovat na konkrétní materiály, např. přípravy a videozáznamy hodin včetně jejich reflexe).

Využijte k sebehodnocení také škálu: většinou dařilo – dařilo, ale... – spíše nedařilo.

3. ŘÍZENÍ UČEBNÍCH PROCESŮ

Student/studentka:

- Zvládá řízení a organizaci výuky – vede výuku podle připraveného plánu, zároveň reaguje na vývoj situace a na potřeby a možnosti žáků, neztrácí však zaměření na stanovené cíle, efektivně využívá čas.
- Individualizuje podporu učebním procesům žáků s ohledem na jejich možnosti (např. diferencuje učivo a nároky, respektuje individuální tempo učení, modifikuje metody práce, kritéria a způsoby hodnocení).
- Rozvíjí vnitřní motivaci žáků k učení – vzbuzuje zvědavost, zájem o učení a poznávání nových věcí.

3.1 Metody, techniky a strategie výuky

Student/studentka:

- Využívá spektrum výukových metod s ohledem na výukové cíle a potřeby a možnosti žáků.
- Vytváří nebo vybírá vhodné učební úlohy (činnosti) s vazbou na učivo a výukové cíle. Zadává je srozumitelně. Rozumí, jaké učební procesy zvolený úkol (činnost) u žáků aktivizuje a vyžaduje. Propojuje učební situace s reálným životem.
- Využívá vhodné organizační formy výuky.
- Vybírá přiměřený počet nových lexikálních jednotek pro zvládnutí ve vyučovací hodině; volí různorodé učební aktivity, jejichž prostřednictvím si žáci v kontextu osvojí význam nových lexikálních jednotek, jejich zvukovou a psanou podobu a další relevantní aspekty (např. slovní druh, kolokace, synonyma/antonyma atd.).
- Zařazuje učební úlohy zaměřené na výslovnost (segmentální i suprasegmentální jevy), a to jak na recepci, tak na produkci vybraných jevů (např. individuálních hlásek, rytmu, intonace).
- S ohledem na obsah volí přiměřené techniky a strategie pro výuku gramatiky (osvojování/vědomé učení; induktivní/deduktivní přístup). Zvolené gramatické jevy vhodně kontextualizuje a vztahuje je ke zkušenosti žáka. Vytváří nebo vybírá učební úlohy, které žákům umožní osvojení formy i funkce příslušného gramatického jevu („k čemu je to v životě dobré“).
- Zařazuje aktivity zaměřené na rozvoj poslechu s porozuměním; vybírá nahrávky nebo připravuje vlastní sdělení, která svojí náročností (délka, jazyk, téma, akcent mluvčího atd.) odpovídají žákům; vytváří nebo vybírá učební úlohy rozvíjející porozumění slyšeného textu; nahrávka a zadaný úkol spolu korespondují; student/ka připraví žáky na poslech a motivuje je pro úkol.
- Vytváří prostor pro vlastní ústní produkci žáků; vytváří nebo vybírá odpovídající učební úlohy pro rozvoj mluvení, a to jak pro monologickou produkci (např. žák poskytuje základní informace o sobě, mluví o svých zájmech), tak pro interakci (např. žák dotazováním zjišťuje informace o spolužákovi). Využívá vhodné organizační formy a poskytuje zpětnou vazbu odpovídající cíli aktivity.
- Zařazuje přiměřené aktivity zaměřené na rozvoj čtení s porozuměním (pokud je to relevantní); vybírá texty různých žánrů vhodného tématu a rozsahu; vytváří nebo vybírá

učební úlohy rozvíjející porozumění textu; typ textu a zadaný úkol spolu korespondují; student/ka připraví žáky na čtení a motivuje je pro úkol.

- Vytváří prostor pro vlastní písemnou produkci žáků (pokud je to relevantní); vytváří nebo vybírá odpovídající učební úlohy, ve kterých se žáci naučí formulovat různé typy písemných sdělení.

3.2 Podpora učení žáků

Student/studentka:

- Využívá dosavadních znalostí, představ a zkušeností žáků při jejich učení.
- Vede žáky k porozumění a zpracování informací z rozličných zdrojů. Proto využívá různorodé materiální didaktické prostředky (včetně ICT), kriticky je hodnotí a modifikuje dle potřeb žáků.
- Učí žáky efektivním strategiím vlastního učení.
- Vytváří příležitosti k přemýšlení, k řešení problémů, ke konfrontaci různých názorů a představ žáků, vybízí k jejich argumentaci.
- Vede žáky k reflektování procesu učení.
- Podporuje odpovědnost a samostatnost žáků při učení, autonomní učení.

A jiné...

Sebehodnocení studenta/studentky, argumenty, způsoby dalšího rozvoje (lze odkazovat na konkrétní materiály, např. přípravy a videozáznamy hodin včetně jejich reflexe).

Využijte k sebehodnocení také škálu: většinou dařilo – dařilo, ale... – spíše nedařilo.

4. HODNOCENÍ ŽÁKŮ

Student/studentka:

- Zprostředkovává žákům kritéria hodnocení (žáci vědí, co se hodnotí a jakou mají jednotlivá kritéria váhu v celkovém hodnocení), eventuálně jim umožňuje podílet se na jejich vytváření.
- Hodnotí procesy učení – poskytuje průběžně zpětnou vazbu k učebním činnostem a chování žáků popisným jazykem, hodnotí také postup, míru úsilí, zájem, úroveň spolupráce, navrhuje strategie ke zlepšení (co a jak je potřeba změnit, zlepšit), pracuje s chybou žáka jako s příležitostí. Při poskytování zpětné vazby odlišuje učební úlohy orientované na jazykovou přesnost od úloh zaměřených na plynulost řeči.
- Hodnotí výsledky žáků vzhledem k individuálním možnostem a předpokladům a oceňuje individuální pokrok žáků.
- Vytváří příležitosti pro sebehodnocení a vzájemné hodnocení žáků. Vede žáky k přebírání odpovědnosti za vlastní učení, u žáků rozvíjí dovednost sebehodnocení a vzájemného hodnocení s oporou o předem známá kritéria.

A jiné...

Sebehodnocení studenta/studentky, argumenty, způsoby dalšího rozvoje (lze odkazovat na konkrétní materiály, např. přípravy a videozáznamy hodin včetně jejich reflexe).

Využijte k sebehodnocení také škálu: většinou dařilo – dařilo, ale... – spíše nedařilo.

5. REFLEXE VÝUKY

Student/studentka:

- Po každé vyučovací jednotce (vyučovací hodině, bloku, vyučovacím týdnem) vyhodnocuje zvolené strategie, metody a organizaci vyučování, vzhledem k plánovaným cílům výuky, ale i jejich dosažení.
- Posuzuje vliv své výuky na pokroky v učení žáků.
- Umí vysvětlit důvody svého profesního jednání, případně navrhnout alternativní způsoby práce s cílem zvýšit kvalitu žákova učení.
- Přemýšlí o své výuce v širším kontextu, ve vztahu k dlouhodobým cílům, k možnostech a potřebám jednotlivých žáků apod.
- Má zformovanou profesní filozofii a vlastní pojetí výuky, které umí vysvětlit a zdůvodnit.

A jiné...

Sebehodnocení studenta/studentky, argumenty, způsoby dalšího rozvoje (lze odkazovat na konkrétní materiály, např. přípravy a videozáznamy hodin včetně jejich reflexe).

Využijte k sebehodnocení také škálu: většinou dařilo – dařilo, ale... – spíše nedařilo.

6. KONTEXT VÝUKY³

Student/studentka:

- Zapojuje se do života školy, účastní se školních aktivit a společných projektů školy. Je připraven se aktivně zapojovat do plánování a realizace vzdělávacích projektů.
- Svým přístupem a způsobem komunikace s vedením školy a kolegy přispívá k vytváření pozitivního klimatu školy.
- Podílí se na sdílení profesních zkušeností v rámci školy, zapojuje se do různých forem kolegiální spolupráce při zkvalitňování výuky.
- Umí popsat základní filozofii školy, orientuje se ve školním vzdělávacím programu a zapojuje se do diskuzí o jeho úpravách apod.
- Vytváří podmínky pro partnerskou komunikaci s rodiči založenou na vzájemné úctě a respektu.
- Iniciuje různé podoby spolupráce učitele a rodičů, nabízí zapojení rodičů do různých podob života třídy, či školy.

A jiné...

Sebehodnocení studenta/studentky, argumenty, způsoby dalšího rozvoje (lze odkazovat na konkrétní materiály, např. přípravy a videozáznamy hodin včetně jejich reflexe).

Využijte k sebehodnocení také škálu: většinou dařilo – dařilo, ale... – spíše nedařilo.

³ Tato oblast profesních činností učitele je výrazněji upravena specificky pro studenty učitelství vzhledem k jejich reálným možnostem získávat zkušenosti a rozvíjet odpovídající dovednosti. Pro další profesní rozvoj absolventů je aktuální Rámcem profesních kvalit učitele (Tomková et al., 2012).

7. PROFESNÍ ROZVOJ

Student/studentka:

- Průběžně analyzuje a vyhodnocuje kvalitu své pedagogické práce prostřednictvím různých reflektivních technik.
- Zná svoje silné stránky i meze ve své pedagogické činnosti. Na základě sebereflexe plánuje svůj další profesní růst.
- K profesnímu rozvoji využívá rozmanité dostupné prostředky, např. literaturu, internet, vzájemné hospitace s kolegy, zpětnou vazbu od žáků, kolegů, vedení školy, kurzy dalšího vzdělávání učitelů.
- Své odborné problémy, otázky, pokroky sdílí s kolegy – studenty, učiteli z praxe, apod.
- Pečuje o své fyzické a psychické zdraví. Má znalosti o psychohygieně učitelské profese a je si vědom rizik syndromu vyhoření.
- Jedná v souladu s etikou učitelské profese.

A jiné...

Sebehodnocení studenta/studentky, argumenty, způsoby dalšího rozvoje:

Závěrečné sebehodnocení studenta/studentky a formulování výhledu pro další profesní rozvoj:

Hodnocení studenta/studentky mentorem, doporučení pro další profesní rozvoj:

Podpis studenta/studentky:

Podpis učitele/učitelky: